

Vlaanderen
is landbouw & zeevisserij

VOOR TOEKOMSTGERICHT EN (H)EERLIJK VOEDSEL IN VLAANDEREN

Insteek regeerakkoord 2024-2029
Agentschap Landbouw en Zeevisserij
luik landbouw

AGENTSCHAP
LANDBOUW
& ZEEVISSERIJ

www.vlaanderen.be/landbouw

INHOUD

1	Voorwoord administrateur-generaal.....	1
2	Vlaamse land- en tuinbouwsector in cijfers (2022).....	4
3	Centrale doelstelling.....	6
4	Vijf kernuitdagingen.....	7
4.1	Leefbare voedselproductie binnen de grenzen van het normerend overheidskader	7
4.2	Kunnen en durven veranderen	22
4.3	Vrijwaren van, en toegang stimuleren tot, grond voor landbouwproductie	28
4.4	Klimaatslim ondernemen	38
4.5	Versterken en uitdragen van de meerwaarde van onze lokale producten	42

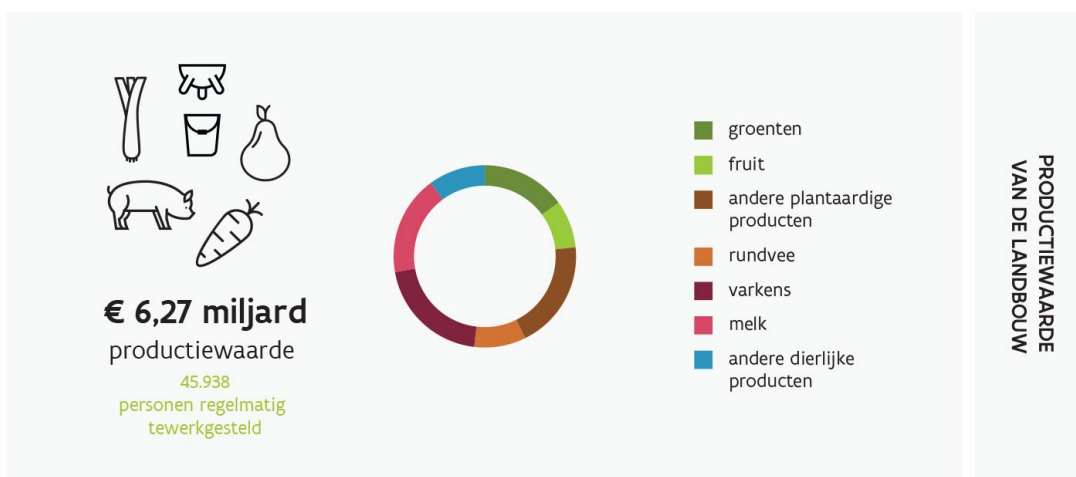
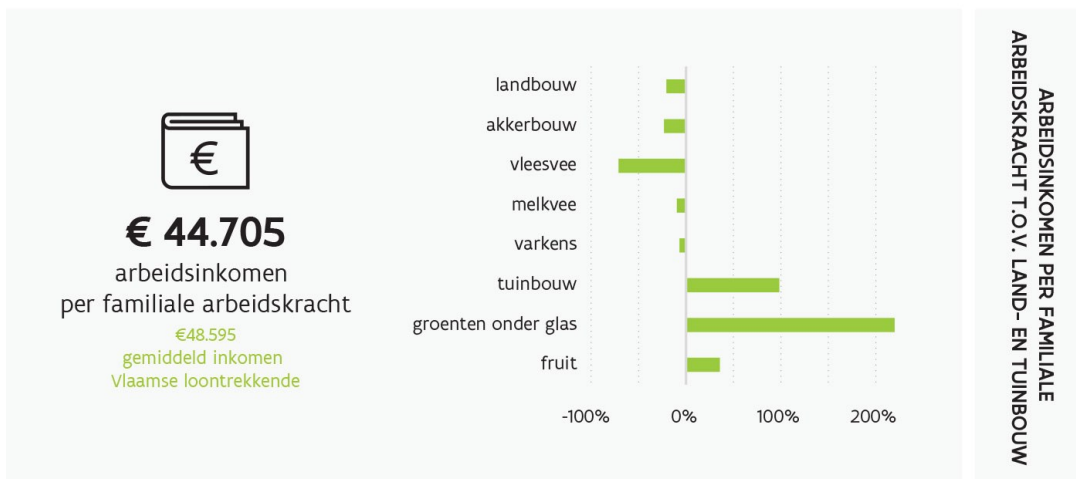
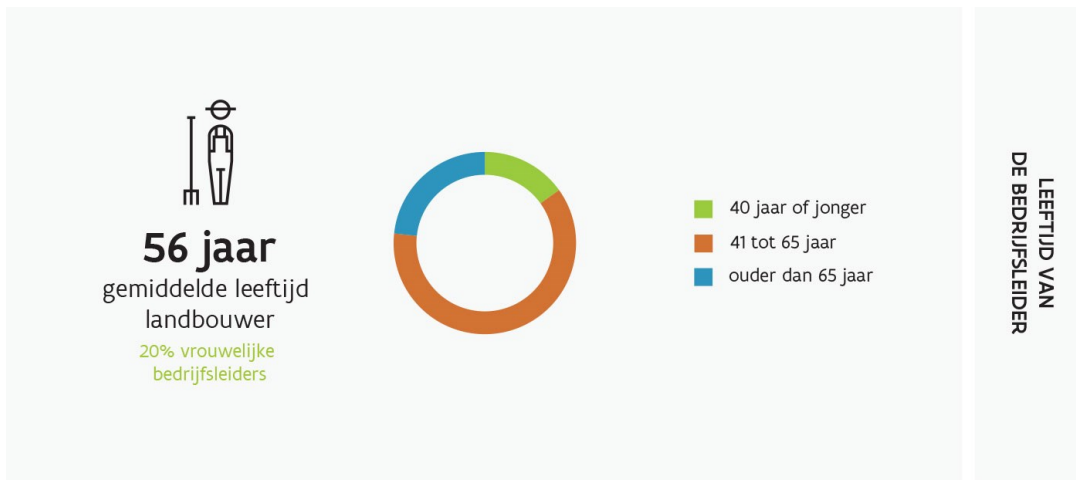
Een brede diversiteit van vragen en functies vergt een brede waaier aan landbouwers en landbouwmodellen om die taken op te nemen. Over die diversiteit beschikken we vandaag: we hebben klein en groter, bio en gangbaar, plantaardig en dierlijk, ... We staan er onvoldoende bij stil, maar als Vlaamse consument is de lokale keuzevrijheid nagenoeg onbeperkt om onze voedselbasisbehoefte dagelijks in te vullen. Vlaanderen heeft er alle belang bij om deze troef te koesteren, de pluspunten van ons voedselsysteem te versterken en verder aan de minpunten te werken.

België en Vlaanderen maken deel uit van de Europese Unie, waar zowel rechten als plichten uit voortvloeien. De EU is op haar beurt gebonden aan internationale regels of conventies die met derde landen werden overeengekomen, zoals binnen de Verenigde Naties of de Wereldhandelsorganisatie. Deze supranationale regels vormen het kader waarbinnen lid-(deel-)statelijke regeringen zich begeven.

Daarmee rekening houdende, liggen **volgende uitgangspunten** aan de basis van deze bijdrage:

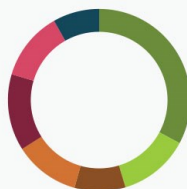
- Het verdragsrechtelijke beginsel van **openmarkteconomie met vrije mededinging** en het daaruit voortvloeiende **Europees landbouwmodel**, impliceert onder meer dat niet de centrale overheid, maar de markt bepaalt 'welk' en 'hoeveel' voedsel wordt gemaakt in functie van de (consumenten)vraag. We pleiten er wel voor om meer dan vandaag ook beleid gericht op de **vraagzijde** te voeren (bv. consumptiegedrag);
- We erkennen **de uitdaging op het vlak van voedselbevoorrading** door de demografische expansie, zowel lokaal als mondiaal, maar onderschrijven tegelijk dat de **fysieke en (milieu)gebruiksruimte** niet onbeperkt zijn;
- We pleiten voor een **gelijk speelveld** binnen de interne markt en stellen democratisch besliste **duurzaamheidsambities en -doelen niet in vraag**. We streven wel naar een **optimale(re) benadering** om die doelen te halen. Naast de consument wordt de collectieve voedselproductieketen daarbij geresponsabiliseerd om instrumenten - die vandaag nog onvoldoende benut worden - te omarmen, opdat meer bottom-up wordt gewerkt op basis van de kennis en expertise waar die het meest aanwezig is;
- We erkennen en waarderen de **meervoudige rol** die landbouwers vervullen. Ze leveren zowel private goederen (voedsel, vezel, ...) als publieke diensten (voedselzekerheid, landschapszorg, klimaatmitigatie, leefbaarheid van het platteland, ...).
- We erkennen het **geopolitieke en strategisch belang** van lokale voedselautonomie en -zekerheid en verwachten van de EU dat ze instrumenten ter beschikking stelt om dit geharmoniseerd voor haar interne markt te benaderen;
- We onderschrijven dat **grond een essentiële productiefactor** is voor voedselproductie en treden de beleidsvisie van vorige Vlaamse regeringen op vlak van de ruimtelijke ordening van ons grondgebied, onverkort bij. Tegelijkertijd zien we op het terrein een groeiende kloof tussen de planologische bestemming en de reële invulling van landbouwgronden. Dit vergt structureel overheidsingrijpen;

2 VLAAMSE LAND- EN TUINBOUWSECTOR IN CIJFERS (2022)

22.449
landbouwbedrijven
16.251
bedrijven met
beroepsmatig karakter

- akkerbouw
- tuinbouw
- gemengde bedrijven
- melkproductie
- rundvleesproductie
- overige veelteelt
- varkens

SPECIALISATIE VAN
DE BEDRIJVEN

5.388.318

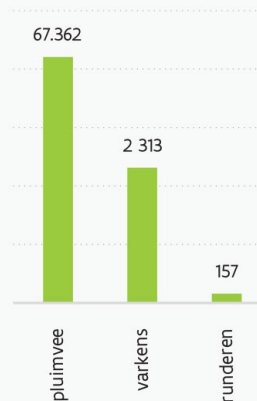
varkens
-13%
t.o.v. 2012

45.539.253
stuks pluimvee
+51%
t.o.v. 2012

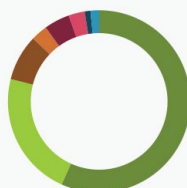
1.248.195
runderen
-2%
t.o.v. 2012

GEMIDDELD AANTAL DIEREN
PER GESPECIALISEERD BEDRIJF

619.806 ha
totale oppervlakte
landbouw
gemiddeld 27,6 ha
per bedrijf

- voedergewassen
- granen
- aardappelen
- suikerbieten
- groenten
- fruit
- andere tuinbouw
- andere toepassingen

BESTEMMING VAN DE BENUTTE
LANDBOUWOPPERVLAKTE

4 VIJF KERNUITDAGINGEN

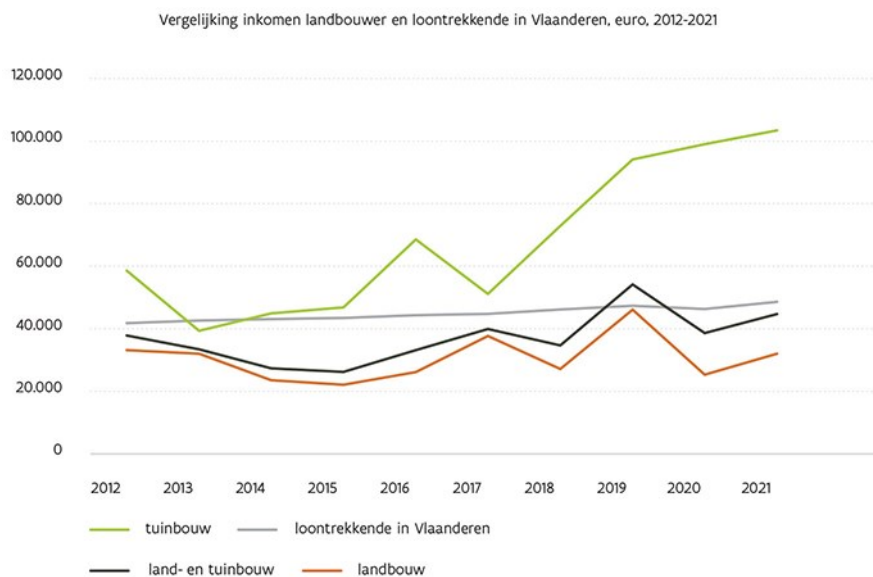
4.1 LEEFBARE VOEDSELPRODUCTIE BINNEN DE GRENZEN VAN HET NORMEREND OVERHEIDSKADER

4.1.1 Waarom kernuitdaging?

Leefbaarheid in financieel-economische termen is een minimale basisvereiste voor elke vorm van ondernemerschap - dat is in de primaire sector niet anders dan in de secundaire en tertiaire sector. Hoe politiek of maatschappelijk gewenst, creatief, innovatief, ... een bepaalde productieactiviteit of werkwijze ook is, als de *return on investment* geen leefbaar inkomen genereert, is die activiteit een eindig leven beschoren.

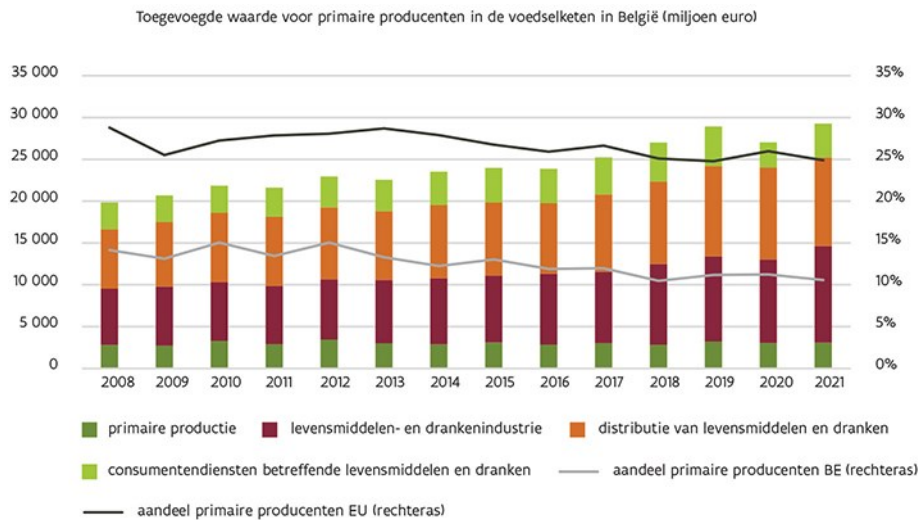
Niettegenstaande leefbaarheid lastig te kwantificeren en monitoren is, zijn er diverse proxy-indicatoren die er op wijzen dat de leefbaarheid van landbouwbedrijven in Vlaanderen **onder druk** staat.

- **Proxy-indicator: gemiddeld arbeidsinkomen t.o.v. loontrekkende**

Uit bovenstaande figuur blijkt dat het gemiddeld arbeidsinkomen voor de Vlaamse land- en tuinbouwsector in de periode 2012-2021 17,5% lager ligt dan dat van een loontrekkende. Abstractie makend van de tuinbouwsector, is dat zelfs 32% lager voor de landbouwsector alleen. Mocht rekening worden gehouden met het aantal gepresteerde uren om het arbeidsinkomen te verdienen, vergroot die kloof verder.

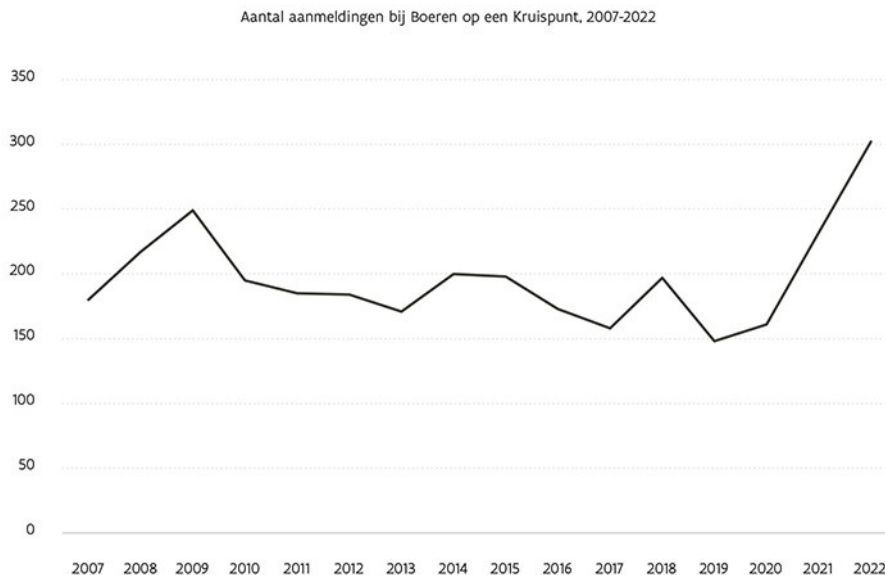
• **Proxy-indicator: aandeel van de totale ketenwaarde dat terugvloeit naar de landbouwer**

Bron: Europese Commissie. CAP indicators – Data explorer. GLB-resultaatindicator RPL03 Waarde voor primaire producenten in de voedselketen

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de totale toegevoegde waarde gecreëerd in de voedselvoorzieningsketen, in België slechts voor 12 à 14 % aan de landbouwsector toekomt. Dat is de helft lager dan wat er EU-gemiddeld aan de primaire sector toekomt. De totale gecreëerde toegevoegde waarde steeg over de jaren heen, maar het aandeel van de primaire producent niet.

• **Proxy-indicator: Aantal hulpvragen bij vzw BOEK**

4.1.2 Doelstellingen

In de regeerperiode 2024-2029 worden volgende doelstellingen nagestreefd:

- het verkleinen van de inkomenskloof tussen landbouwers en niet-landbouwers;
- de opbouw van sectorale/private uitvoeringscapaciteit om zowel de inkomensproblematiek als de maatschappelijke doelen collectief aan te pakken, als noodzakelijke randvoorwaarde om het toenemende overheids-(micro)middelenmanagement op vlak van bepaalde doelen in heroverweging te nemen;
- het herstellen van vertrouwen tussen landbouwer en overheid, maatschappij en keten.
- het kader waarbinnen de primaire sector werkt stabiliseren.

4.1.3 Hoe kan de kernuitdaging worden aangepakt ?

4.1.3.1 Prijs- en margevorming

4.1.3.1.1 Het Europees landbouw- en marktmodel

Het door de Europese Unie gehanteerde marktmodel/landbouwmodel, en het daarmee samenhangende gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), onderging sinds het ontstaan ingrijpende bijstellingen. Waar tussen 1962 en 1992 de focus lag op de private goederen/diensten die landbouwers leveren aan de maatschappij, wordt sindsdien van EU-landbouwers verwacht om een **dubbele rol** te vervullen: zowel private als publieke goederen/diensten leveren.

Hoewel er een breed gedragen consensus is dat de landbouwproductie leefbaar moet zijn om deze rollen blijvend te vervullen in de toekomst, zijn er divergerende meningen en opinies over hoe dit precies moet gebeuren.

Aan het **ene uiterste van het spectrum** wordt gepleit voor een terugkeer naar een sterke overheidsgreep op de landbouwproductie, waarbij niet langer de markt (of consument) maar de **overheid centraal moet regisseren hoe, wat/hoeveel** en tegen welke **prijs**, landbouwers moeten produceren. Voorbeelden hiervan zijn pleidooien voor marktordening (bv. *gereguleerde prijzen*), voor specifieke afzetkanalen (bv. *'landbouwers moeten allen via de korte keten verkopen'*), voor voedselproductiebeperkingen (bv. *'landbouwers moeten minder melk en vlees op de markt brengen'*), voor voedselproductiemethoden (bv. *'landbouwers moeten bio produceren los van de vraag naar bio'*), ... Deze voorstellen tot centrale overheidsplanning hebben gemeen dat ze op gespannen voet staan met de door de Europese Unie ingeslagen weg van marktgerichte landbouwproductie en met de beginselen van de eengemaakte EU-markt, gebaseerd op openmarkteconomie met vrije mededinging (art 119 VWEU).

Aan het **andere uiterste van het spectrum** wordt gepleit voor een verdere liberalisering van de productie en de **markt zonder overheidsinmenging** in de vorm van productstandaarden, productierandvoorwaarden of publieke steunmaatregelen. Deze suggestie impliceert dat de EU haar hoge ambities op het vlak van vergroening, klimaat, dierenwelzijn, ... aan de markt overlaat en haar eigen invloed op het behalen van aangegane internationale engagementen op het vlak van duurzame ontwikkeling beperkt.

leveranciers als ten opzichte van hun afnemers. Dat maakt het lastig om productiekosten door te rekenen en eigen bedrijfsmarges te verzekeren.

Een **tweede reden** voor de kwetsbare positie van boeren is de **aard van de landbouwactiviteiten en -producten**, gekenmerkt door lange productiecycli, de beperkte houdbaarheid van producten, de onzekerheden als gevolg van klimatologische omstandigheden of biologische processen evenals een inelastische vraag naar voedingsmiddelen.

De **EU erkent** deze aan de basis liggende oorzaken en creëerde daarom binnen haar landbouw- en mededingingsrecht een aantal **instrumenten**, specifiek voor de agrovoedingssector, om een betere verloning voor de private goederen uit de markt te kunnen halen. Deze instrumenten hebben gemeen dat ze **samenwerking stimuleren en aanmoedigen** om de verloningsuitdaging collectief aan te pakken. De achterliggende idee is dat je als onderneming solo meestal sneller zal gaan, maar dat je samen verder kan geraken en dus finaal meer kan bereiken.

De **vijf belangrijkste instrumenten** die de EU ter beschikking stelt om de verloning voor **private goederen** te verbeteren, zijn:

1. Opzetten van **structurele horizontale samenwerkingsverbanden** (producentenorganisaties en unies van producentenorganisaties), die de marktmacht van de individuele landbouwers-leden kunnen verhogen, door o.m.:
 - aan inputzijde, schaalvoordelen te benutten (groepsaankoop);
 - op bedrijfsniveau van de leden, de productie van het aanbod te plannen/regisseren in functie van de verwachte marktvrage;
 - aan outputzijde, aanbod te concentreren (groepsverkoop);
 - collectieve/centrale investeringen doen die efficiënter zijn dan verspreide investeringen bij de individuele leden, zoals machines, stockageruimte, verpakking, eerste verwerking, ...
 - administratieve, technische, logistieke en juridische ondersteuning te leveren aan de leden;
 - kennis op te bouwen en verspreiden onder de leden;
 - gestandaardiseerde kwaliteits- en duurzaamheidsnormen vaststellen en leden helpen om deze te behalen;
 - risico's te beheersen;
 - meer downstreamactiviteiten te ontplooiën (verticaal integreren);
 - te innoveren en markten voor nieuwe landbouwproducten ontwikkelen.

Producentenorganisaties (PO's) zijn samenwerkingsverbanden van/door/voor landbouwers die elk hun individuele zelfstandige (en overwegend familiale) status behouden. Zij bezitten de kritische massa en het menselijke en financiële kapitaal dat nodig is om meer marktmacht te genereren.

2. Opzetten van structurele **verticale keten-samenwerkingsverbanden** (brancheorganisaties, BO's) die mits EU-randvoorwaarden onderling overeenkomsten kunnen sluiten en feitelijke gedragingen onderling afstemmen, o.m. op het vlak van het verspreiden van geaggregeerde marktinformatie (informatie over prijzen en prijstoelagen, hoeveelheden, ...), pre-competitieve afspraken maken (bv. standaard leveringscontracten opmaken),

Het potentieel van de instrumenten 'producenten- en brancheorganisaties' reikt bovendien verder dan louter de economische dimensie. Ook op domeinen als ecologie en klimaat hebben deze instrumenten op middellange termijn een potentieel om tot een (collectieve/private) uitvoeringskracht te zorgen. Daar ontbreekt het vandaag aan, maar buitenlandse producentenorganisaties met private aanmoedigings- en bestraffingssystemen tonen aan dat dit potentieel op schaal implementeerbaar is.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- actief kennis/informatie te verspreiden over de instrumenten die de EU ter beschikking stelt om een betere marktvergoeding voor private goederen uit de markt te halen. Dit kan bijvoorbeeld door een centraal kenniscentrum op te richten, laagdrempelige voorbeelden uit binnen- en buitenland in de kijker te plaatsen, een 'stap voor stap'-handboek rond oprichting en werking te publiceren, een Vlaanderenbrede roadshow te organiseren;
- de oprichting en erkenning van PO's in andere sectoren (dan groenten en fruit) en BO's actief aan te moedigen;
- remmende factoren voor de oprichting van horizontale en verticale samenwerkingsverbanden in de keten in kaart te brengen en in overleg met de sector en de keten aan te pakken;
- juridisch en technisch te onderzoeken of, en hoe, ketenspelers die bereid gevonden worden om meerwaarde-verdelende of risico-verdelende clausules te sluiten met de primaire schakel, beloond kunnen worden op vlak van sociale of fiscale verplichtingen ten aanzien van de overheid (stimuli);
- er bij de EU op aan te dringen om de doelmatigheid van de regelgeving inzake markttransparantie en oneerlijke handelspraktijken te evalueren en zo nodig bij te sturen.

4.1.3.13 Publieke diensten geleverd door landbouwers

Landbouwers zijn buitenbeentjes in de economie omdat ze tegelijk zowel private goederen als publieke diensten leveren aan de maatschappij. In de secundaire en tertiaire sector gebeurt dit laatste veel minder. Voorbeelden van dergelijke maatschappelijke (publieke) diensten geleverd door landbouwers zijn landschapsonderhoud, koolstofsequestratie in de bodem, waterberging in natte periodes, leefbaarheid van het platteland, voedselzekerheid, behoud van genetische diversiteit...

In tegenstelling tot private goederen, zijn publieke diensten **niet-uitsluitbaar** en **niet-rivaliserend**. De ontvangst van de dienst door één persoon/burger, tast de toegang en beschikbaarheid van dezelfde dienst voor anderen niet aan. Als een landbouwer bijvoorbeeld koolstof uit de lucht haalt en vastlegt in zijn grond, dan ondervinden we daar allemaal even veel voordeel van.

Die beide eigenschappen van publieke diensten maken dat ontvangers (/begunstigden) van deze diensten niet vrijwillig bereid zijn om de kosten of gedeerde inkomsten van de leveranciers, de landbouwers, te vergoeden. In de economie spreekt men van het vrijbuitersprobleem, oftewel het gegeven dat mensen collectief gebruik maken van een dienst zonder ervoor te betalen of bij te dragen aan de instandhouding ervan. Nog anders gesteld, marktwerking faalt om die maatschappelijke diensten vanuit de landbouwsector te voorzien en te vrijwaren. Er zijn weliswaar nichemarkten die daar in bepaalde mate

wel in slagen, maar dat zijn/blijven niches die bestaan bij de gratie van een eerder beperkt aantal consumenten die bereid zijn om vrijwillig financieel bij te dragen.

Om de voorziening van publieke diensten voor de bevolking te (blijven) garanderen, rust een kerntaak bij de overheid om het marktfalen te corrigeren/compenseren. Overheden doen dat door belastingen te innen en de inkomsten te herverdelen naar de leveranciers van diensten, van wie de kosten en gederfde inkomsten (deels) worden vergoed.

In andere domeinen garandeert de overheid publieke diensten vaak via openbare aanbesteding en daarmee samenhangende marktconforme vergoeding. Ten aanzien van de landbouwsector werkt de overheid niet met aanbestedingen, maar vergoedt ze de publieke diensten onder meer via een (basis-)overheidssteun voor duurzaamheidsinspanningen, eventueel aangevuld met extra steun voor wie bereid is om meer publieke diensten te leveren dan het vereiste basisdienstenniveau. Dat is, samen met markt- en inkomensstabilisatie, de essentie van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en gebaseerd op het '*provider gets*'-principe.

Het GLB kost elke Europeaan 33 eurocent per dag. In ruil krijgen we talrijke diensten ten goede van iedereen. Uit de meest recente Eurobarometer blijkt dat 70% van alle Europeanen van mening is dat het GLB effectief zijn rol speelt om voedsel op een duurzame manier te produceren in de Unie.

Aangezien de Europese Unie meerdere uitdagingen tegelijk wenst aan te gaan, moet er rekening mee gehouden worden dat de beschikbare publieke middelen (te) schaars zullen blijven om de maatschappelijke diensten van landbouwers integraal te dragen vanuit de overheid. Dit geldt zeker omdat het niveau/aantal maatschappelijke diensten dat in de toekomst vereist wordt van de landbouwsector, toeneemt. Dat vereist aanpassingen en gedragswijziging aan aanbodzijde ('transitie') die met bijkomende financiële kosten gepaard gaan, ook omdat deze aanpassingen veelal geen economische return *an sich* bevatten. Als deze kosten niet gedragen worden, dan zal de productie en bijhorende externaliteiten verschuiven naar elders.

De hamvraag is wie deze financiering moet dragen en bovenal in welke verhouding.

- Landbouwers?
- Overige ketenspelers (*banken, toeleveranciers, voedingsindustrie, retail, ...*)?
- Burger als consument?
- Burger als belastingbetaler?

Vast staat dat, wil de duurzaamheidstransitie slagen, in de toekomst meer kapitaalstromen gericht moeten worden in een richting die tegelijkertijd duurzame landbouw aanmoedigt en daarmee gepaard gaande risico's mitigeert. En dit in de richting van zij die het meest risico lopen, maar tegelijk het meest potentieel hebben om de transitie te doen slagen op het terrein: de landbouwers.

De meeste slaagkans om dit te bereiken, lijkt een combinatie van publiek-private initiatieven en bijhorende middelen. Met daarbij de kanttekening dat volgens de FAO (Food and Agriculture Organisation van de Verenigde Naties), privaat kapitaal (incl. van consumenten) het meest invloedrijke middel is als hefboom om tot verandering/transitie van het voedselsysteem te komen.

////////////////////////////////////

Een nieuw instrument dat de Europese Unie in dit kader ter beschikking stelt, zijn de zgn. **inter-keten-duurzaamheidsvereenkomsten voor landbouwproducten**. Zulke overeenkomsten over duurzaamheidsnormen mogen onder bepaalde voorwaarden de mededinging beperken (bv. prijs- en volumeafspraken). Dit is een technisch en juridisch complexe materie, met potentieel drastische gevolgen als mededingingsautoriteiten of rechtbanken na invoering zouden concluderen dat gemaakte overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde gedragingen toch niet rechtsgeldig zijn.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- de rol van het GLB op het vlak van publieke dienstverlening door landbouwers blijvend te erkennen, waarderen en versterken ('*provider gets principle*'), ook in communicatie naar het brede publiek toe;
- actief kennis/informatie te verzamelen en verspreiden, in nauwe samenwerking met de Belgische en Europese mededingingsautoriteit, over het nieuwe instrument dat de EU ter beschikking stelt om private middelen (incl. van de consument) te mobiliseren om publieke diensten en goederen die landbouwers leveren te vergoeden;
- private en publiek-private samenwerkingsverbanden binnen en buiten de agrovoedingsketen rond de levering van deze publieke goederen te stimuleren en naar synergiën tussen overheidsstimuli en private initiatieven streven.

4.1.3.2 Vertrouwen herstellen

4.1.3.2.1 Vertrouwen tussen boer en overheid

Het vertrouwen van de Vlaming in de overheid is **algemeen laag**. Uit een bevraging uitgevoerd in het voorjaar van 2023, bleek dat slechts 17% van de Vlamingen vertrouwen heeft in de Vlaamse overheid. De lokale overheid (27%), Europese overheid (20%) en provinciale overheid (18%) scoren net beter - de federale overheid scoort minder (15%). Ouderen en plattelandsbewoners hebben het minst vertrouwen in de Vlaamse overheid.

Hoewel de bevraging niet specifiek peilde naar het vertrouwen van de Vlaamse landbouwbevolking in de overheid, kan worden aangenomen dat dit zich ook op een laag niveau situeert en tanend is. Uit de landbouwconjunctuurindex 2023 bleek dat de belemmeringen van overheidswege sterk toenamen en de belangrijkste ervaren belemmering vormen. Het **normerend overheidskader** waarbinnen landbouwers geacht worden te ondernemen ligt dus mee aan de basis van de huidige onvrede en ongerustheid. Dit kader bestaat uit diverse bindende regelgeving rond fiscaliteit, voedselveiligheid, arbeidsvoorwaarden, natuur en omgeving (incl. vergunningen), dierenwelzijn, ...

Aangezien de aard, oorsprong en rechtsgrond van deze verplichtende regelgeving zich vrijwel uitsluitend buiten het landbouwdomein of -bevoegdheid bevindt, wordt in deze bijdrage inhoudelijk niet ingegaan op de beoogde doelen en bijhorend ambitieniveau van het belendend beleid waar landbouwers mee te maken krijgen bij de uitoefening van hun beroep. Dit vormt voorwerp van debat binnen de betrokken filières. Het agentschap is wel vragende partij om zijn kennis en expertise aan te leveren om in andere beleidsvelden te komen tot werkbare en haalbare regelgeving. Er is veel (technische) kennis in het

////////////////////////////////////

agentschap die er toe kan bijdragen dat de besluitvorming verbeterd kan worden, zodat wordt bijgedragen aan meer vertrouwen tussen overheid en maatschappij.

Vanuit de landbouwbevoegdheid wordt niettemin de aandacht gevestigd op volgende elementen die potentieel tot een nieuwe (en betere) vertrouwensrelatie tussen de Vlaamse overheid en haar landbouwbevolking kunnen leiden.

- Overheden werken in beginsel preferentieel met **collectieve of sectorale doelen**. Dit krijgt de voorkeur omdat de publieke operationaliseringskosten dan lager zijn (t.o.v. individuele regels). Sectoren en ondernemers benutten het liefst hun vakmanschap om op hun eigen manier maatschappelijke doelen te realiseren, in plaats van in detail voorgeschreven te krijgen hoe ze dat moeten doen.

In dat preferentieel scenario is het voor individuele landbouwers echter niet altijd duidelijk of onvoldoende dwingend wat ze op hun eigen bedrijf precies moeten doen om die doelen collectief als sector te behalen. Boeren worden echter wel afgerekend op doelen die ze als sector niet halen. Bijgevolg zien beleidsmakers zich genoodzaakt om in toenemende mate op **(micro)middelenmanagement** over te gaan en zo de kans op het behalen van de maatschappelijke doelen te vergroten. Dit gebeurt vaak via middelen en maatregelen die op hun beurt om diverse redenen niet tot het beoogde resultaat leiden, of negatief ingrijpen op andere doelen, waarna de cirkel rond is en herbegint.

Vandaag ontbreekt het de primaire sector en bij uitbreiding de agrovoedingsketen aan **(collectieve) uitvoeringskracht** om deze cirkel te doorbreken. Het ontbreekt aan uitvoeringskracht om collectieve doelsturing privaats tot een goed einde te brengen, zodat beleidsmakers overtuigd kunnen worden om het toenemende publieke middelenmanagement tegen het licht te houden ('*lasagne van regels*') en te vereenvoudigen.

Tussenvormen, zoals **publieke doelsturing gecombineerd met individuele afrekenbaarheid**, worden tot nader order weinig toegepast in de Europese Unie. Deze tussenvorm heeft als nadeel dat, als de collectieve sectorale doelen niet worden gehaald, de overheid verplicht kan zijn om ondernemingen die individueel deden wat van hen verwacht werd alsnog hogere eisen op te leggen. Dat ondermijnt het draagvlak en staat op gespannen voet met de lange investeringscycli in de primaire sector.

- Als private initiatieven voor het halen van belovende doelen uitblijven of falen, beschikken we als overheid over diverse **publieke instrumenten**, met een verschillend niveau van dwingendheid.

Hierbij spreken we over laagdrempelige instrumenten (communicatie, opleiding, bewustzijn creëren), tot stimulerende wortelinstrumenten (vergoeding voor inspanning of resultaat) en tot hardere stokinstrumenten (normen, regels, sancties). Men spreekt van het 'sermoen-wortel-stok'-model.

Hoewel stokinstrumenten op het eerste zicht de meeste garantie op resultaat bieden, hebben deze ook nadelen zoals beperkt draagvlak, efficiëntieverlies, beknotten van innovatie en aantasten van concurrentievermogen van de eigen ondernemingen binnen de geglobaliseerde markt.

De huidige tendens van toenemend overheids(micro-)maatregelenmanagement is suboptimaal en tast het ondernemingsvertrouwen en de investeringsbereidheid aan, ook op het vlak van duurzaamheidsinvesteringen. Landbouwondernemers investeren op een termijn van 20 tot 30 jaar en kredietverstrekkers vereisen zekerheden om de terugbetaling te garanderen. Dat wordt echter ondermijnd als de spelregels waarop het businessplan gebouwd werd onderhevig zijn aan wijzigingen vanuit de overheid.

De uitdaging voor de toekomst is om het **best geschikte middel voor elk beoogd doel in** te zetten, wat maatwerk vergt. Hierbij moet worden onderstreept dat doelsturing niet geschikt is voor alle beoogde overheidsdoelen. Op bepaalde vlakken, zoals dierenwelzijn of maximale residulimieten voor gewasbeschermingsmiddelen, zullen individuele normen en regels noodzakelijk blijven.

Ook hier hebben producenten- en brancheorganisaties het potentieel om dit collectief en structureel te bewerkstelligen. Het in stelling brengen van dergelijke stabiele structuren, die collectieve uitvoerings- en daadkracht uitstralen en waarmaken, kan wetgevers potentieel overtuigen om het pad van resultaatgebaseerde doelsturing te bewandelen (ipv maatregelenmanagement).

Op landbouwbedrijven komen instrumenten van verschillende beleidsmatige opdrachtgevers samen, die concurrerend of conflicterend kunnen zijn. Er is in politieke besluitvorming nood aan het bewaken van de coherentie tussen beleidsmaatregelen en het mee in beschouwing nemen van uitvoerbaarheid door zowel de ondernemingen als de overheid.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- bij nieuwe beleidsinitiatieven heldere, coherente, gekwantificeerde, meetbare en koersvaste doelstellingen voorop te stellen en daarbij de afweging tussen diverse beleidsinstrumenten te maken (*sermoen vs wortel vs stok*), alsook de controleerbaarheid, al dan niet via nieuwe technieken, van steunmaatregelen daarbij in overweging te nemen;
- private/sectorale uitvoeringskracht (vs. individuele middelensturing) maximaal op te bouwen en te gebruiken als instrument om collectieve doelen te behalen en hiertoe een pilootproject op te zetten met een reeds bestaande/mature producenten- of brancheorganisatie;
- de expertise binnen het agentschap verder te ontwikkelen en ter beschikking te stellen van collega-overheden die regelgevingsinitiatieven nemen of die samen met de betrokken sectoren specifieke doelen wensen te realiseren.

////////////////////////////////////

4.1.3.2.2 Vertrouwen tussen boer en maatschappij

Maatschappelijk is het wenselijk om over te gaan naar een landbouw waarin boeren een billijk inkomen ontvangen voor het produceren van gezond voedsel en een aantrekkelijk, toegankelijk, biodivers landschap en waarbij de zorg voor proper water, schone lucht en een vitale bodem vanzelfsprekend wordt. Veel landbouwers streven dit al na en hebben resultaten geboekt. Bijna alle landbouwers zijn bereid om nog meer te doen als dit de leefbaarheid van hun bedrijf niet in het gedrang brengt.

Terwijl de consensus over de doelstelling groot is, polariseert het debat over de instrumenten om de doelstelling te bereiken steeds meer. Deze toenemende polarisatie en de hiermee samenhangende disconnectie tussen landbouw en maatschappij, vindt haar oorsprong in de komst van technologie en de snelle evolutie van de manier waarop de maatschappij leeft en communiceert. Hierdoor werd (en wordt) de deliberatieruimte, of ruimte voor argumenten en gesprek, steeds meer ingekort.

Ook is, op enkele generaties tijd, het bevolkingsaandeel actief in de landbouw drastisch teruggelopen. Het merendeel van de bevolking komt niet langer direct met landbouwers in aanraking. Het gebrek aan rechtstreekse info over wat landbouwers dagelijks doen, hun productiecycli, hun technische en economische uitdagingen, het harde werk ... leidde tot een kloof tussen in- en outsiders.

De komst van internet en sociale media genereert een massa (niet-gevalideerde) informatie. In een streven om mediaplatform-gebruikers zo lang mogelijk aan boord te houden, filteren algoritmes op *content* die aansluit wat men in het verleden zelf (be)zocht, postte of *likete*. Eigen opinies worden op die manier versterkt zonder dat deze worden getoetst aan divergerende opinies of inhoud.

Dit versterkt een '*wij versus zij*'-mentaliteit en staat haaks op het feit dat verschillende zienswijzen in een debat aan bod moeten komen. Het verbergt bovendien dat voor- en tegenstanders vaak meer gemeen hebben dan ze zich zelf realiseren.

Historisch gezien heeft landbouw zelf een sterke groepscultuur, wat natuurlijk en normaal is gezien de eigenheid, identiteit en de specifieke levensstijl die met het beroep gepaard gaat. Interpersoonlijke interactie van landbouwers gebeurt vaak met andere mensen die in de sector, of de periferie errond, actief zijn. Daar is uiteraard niets mis mee, maar het is de communicatie (of het gebrek eraan) naar anderen toe (*'out-group communication'*) die perceptieverdeeldheid veroorzaakt.

De combinatie van het dalend aantal landbouwers/landbouwverwanten, de opkomst van het internet en de toegenomen aandacht van maatschappelijke bewegingen die in vraag stellen of ons voedsel hun ideologische waarden reflecteert, vormt een perfecte storm voor vervreemding en misverstanden.

Waar het vroeger een lonende strategie kon zijn om ongenueanceerde kritiek of desinformatie te laten overwaaien, is dat vandaag niet langer het geval. Ook al ben je het er als landbouwsector niet mee eens, bezorgdheden van burgers en middenveldorganisaties moeten ernstig worden genomen. Dat biedt tegelijk mogelijkheden om als sector authentiek en eerlijk te communiceren over uitdagingen, *trade-offs* en waarom de sector haar bestaansrecht heeft in de maatschappij. Voedselproductie blijft in essentie gebaseerd op gebruik van grond en grondstoffen en heeft, net zoals alle menselijke activiteiten, onvermijdelijk een zekere impact op de leefomgeving.

////////////////////////////////////

In de Vlaams/Belgische context hebben BO's het evenwel moeilijk om een verschil te maken:

- verschillende potentiële taken van een BO worden vandaag reeds op een andere manier georganiseerd en uitgevoerd (vaak door vzw's);
- financiering van de werking van BO's is niet evident, ledenbijdragen zijn meestal onvoldoende;
- spanningsveld tussen werking van BO's en werking van de klassieke landbouworganisaties;
- BO's kunnen zich niet buigen over prijs- en volumeafspraken - hun rol beperkt zich tot het maken van precompetitieve afspraken (bv. standaardisatie leveringscontracten, promotie en communicatie). De voordelen van een BO zijn lastig meetbaar en soms onvoldoende zichtbaar voor de financierende leden.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- voorbeelden van buitenlandse brancheorganisaties en hun werking te onderzoeken (financiering, activiteiten, pro/contra, ...);
- een geregionaliseerde slagkrachtige BO-benadering te stimuleren.

////////////////////////////////////

4.2 KUNNEN EN DURVEN VERANDEREN

4.2.1 Waarom kernuitdaging ?

Landbouwbedrijven in Vlaanderen worden geconfronteerd met een groot aantal en verschillende uitdagingen. Een landbouwer onderneemt binnen een snel veranderende en dus onzekere socio-economische en klimato-ecologische realiteit. De daaruit voortvloeiende ondernemingsrisico's nemen toe. Om het hoofd te bieden aan deze veelheid van gelijktijdige uitdagingen is er meer nodig dan traditioneel risicobeheer, dat erop gericht is gekende risico's te beperken. **Veerkracht** overstijgt het traditionele risicobeheer omdat het onzekerheid en onvoorspelbaarheid centraal stelt en aanvaardt als een onveranderlijke realiteit.

Specifiek voor de landbouwsector werd een veerkrachtkader ontwikkeld in het Europese project [Surefarm](#). De volgende **types veerkrachtvermogen** worden daarbij gedefinieerd:

- **overlevingsvermogen** (robuustheid)
- **veranderingsvermogen**, bestaande uit
 - o **aanpassingsvermogen**
 - o **transformatievermogen**

Alle types veerkrachtvermogen zijn noodzakelijk. Zowel het bedrijfseigen als het overheidsbeleid moet dus preferentieel en evenwichtig op alle types in zetten.

Kunnen en durven veranderen is ook voor de overheid een aandachtspunt. Hierbij is het vooral belangrijk dat de overheid meer duidelijkheid biedt aan de land- en tuinbouwers.

4.2.2 Doelstellingen

In de regeerperiode 2024-2029 worden volgende doelstellingen nagestreefd:

- overheidsinstrumenten, waarvan het GLB het belangrijkste is, evalueren tegen het licht van het veerkrachtkader voor de landbouwsector. Afdoende Vlaamse (co-)financieringsmiddelen voorzien om de GLB-doelen te realiseren;
- het taboe op het (lage) overlevingsvermogen van een deel van de bedrijven bespreekbaar maken;
- hinderpalen voor aanpassings- en transitievermogen van bedrijven aanpakken;
- het onafhankelijke vormings- en advieslandschap voor de Vlaamse land- en tuinbouw versterken;
- basis- en praktijkonderzoek, wat onmisbaar is om tot innovatie en verandering te komen, te ondersteunen;
- beleidscoherentie via samenwerking over verschillende beleidsinstanties en -niveaus heen rond thema's gelinkt aan het voedselsysteem.

4.2.3 Hoe kan de kernuitdaging worden aangepakt ?

4.2.3.1 Overlevingsvermogen/robuustheid

Een robuust bedrijf is beter in staat om een tijdelijke shock of crisis te overleven. Een klassieke strategie is om hier voldoende financiële buffer op te bouwen door kostenleiderschap, specifiek het drukken van variabele kosten via specialisatie en rationalisatie (*economy of scope*), vaak ook samengaand met schaalvergroting (*economy of scale*). Zo hebben bedrijven ook bij lage marktprijzen nog enig perspectief en in tijden van goede prijzen kunnen reserves worden opgebouwd.

Ook het landbouwbeleid zet in op het versterken van de robuustheid door onder andere het voorzien van basisinkomenssteun voor duurzaamheid, steun voor productieve investeringen en bepaalde acties binnen de operationele programma's van producentenorganisaties in de groenten- en fruitsector. Geen enkele van deze genoemde instrumenten, of delen van instrumenten, heeft uitsluitend een economische finaliteit. Zo is aan het ontvangen van de basisinkomenssteun gekoppeld dat landbouwers de conditionaliteit naleven, of draagt de steun voor productieve investeringen bij aan het versterken van de sanitaire veiligheid, de arbeidskwaliteit, ruimtelijke kwaliteit, maar vaak ook milieu- en klimaatdoelen. Denk bijvoorbeeld aan de vervanging van verwarmingsinstallaties die een stuk (energie)efficiënter zijn dan de oude.

Ontegensprekelijk verhogen deze instrumenten de robuustheid van de bedrijven. Zolang landbouwbedrijven echter inherente kwetsbaarheden hebben, met als belangrijkste het prijsnemerschap waardoor landbouwers hun productiekosten niet kunnen doorrekenen, zullen overheidsinstrumenten die inzetten op robuustheid moeten blijven bestaan.

Vanuit een louter economisch perspectief is de keerzijde dat ook minder rendabele landbouwbedrijven versterkt worden om te overleven, wat de concurrentie en verandering kan vertragen. Met de kanttekening dat de Europese Unie het behoud van haar familiaal landbouwmodel nastreeft en daartoe naast de economische ook de socio-ecologische dimensies mee in beschouwing neemt.

Een specifieke groep van landbouwbedrijven (een experteninschatting stelt 20% oftewel 4.000 landbouwbedrijven) heeft het moeilijk om robuustheid aan te houden. Bij een deel is er zelfs helemaal geen sprake meer van robuustheid. De reden hiervoor is de schuldopbouw van deze bedrijven die nog verder toeneemt. Er is een groot taboe om hier over te praten, maar dit zou op zijn minst bespreekbaar moeten kunnen zijn. Dit wordt verder besproken binnen het deel over aanpassingsvermogen.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- erover te waken dat het EU-instrumentarium breed genoeg is zodat we kunnen inzetten op de verschillende types van het veerkrachtkader, wat landbouwers toelaat om een meervoudige rol te vervullen (leveren van private en publieke goederen en diensten);
- te erkennen dat een deel van landbouwbedrijven niet meer robuust zijn en acute problemen hebben aangaande schuldopbouw. Meer zelfs, we stellen voor om het taboe hierover te doorbreken en specifiek beleid hierrond te voeren (zie verder).

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- instrumenten aan te bieden die het aanpassingsvermogen van bedrijven vergroten;
- basisonderzoek, praktijkonderzoek en lange termijnonderzoek te ondersteunen met als doel de innovatiekracht en het aanpassingsvermogen van de landbouwbedrijven te verhogen;
- het aanbod van advies- en vorming te versterken waarbij landbouwbedrijven ondersteund worden in een technische en financieel-economische doorlichting en het opstellen van een toekomstplan;
- landbouwers meer 'bewust te maken van' en 'te stimuleren om' in te zetten op het kennen van de bedrijfseconomische en milieudata, zowel van het eigen bedrijf als de sector(en) waarin ze werkzaam zijn;
- begeleiding te bieden aan landbouwers die ervoor kiezen om hun bedrijf uit te faseren;
- van databeheer en -gebruik in de landbouwsector een speerpunt te maken, onder meer via ondersteuning en partnerschap bij de uitbouw van datanetwerken, digitalisering en AI-toepassingen in de sector;
- ook vanuit de overheid in te zetten op het gebruik van nieuwe technologieën bij de beleidsuitvoering met als de doel de beschikbare middelen optimaal in te zetten;
- gewasveredeling en fokkerij actief te sturen richting klimaatadaptatie/klimaatmitigatie, waarbij ook NGT's omarmd worden;
- de diversiteit aan genetica voor het nageslacht te bewaren, zowel bij planten als dieren.

4.2.3.3 Transformatievermogen

Veranderingsvermogen bestaat zowel uit aanpassingsvermogen als transformatievermogen. Transformatievermogen is als het ware de overtreffende trap. Gekende paden worden hierbij verlaten. Omwille van de structurele problemen waarmee het Vlaamse voedselsysteem geconfronteerd wordt, is de robuustheid van een deel van de huidige landbouwbedrijven op lange termijn moeilijk houdbaar, tenzij landbouwbedrijven ook stappen zetten op het vlak van transformatievermogen. Vaak is enkel de inzet op aanpassingsvermogen onvoldoende.

Meer nog dan inzet op aanpassingsvermogen, vraagt de inzet op transformatie heel wat ondernemerschap. Binnen het transformatievermogen is er nood aan zeer veel kwaliteitsvolle advisering en vorming. Er zijn meer inspanningen nodig om het advies- en vormingslandschap in het kader van een mogelijke transformatie inhoudelijk te versterken. Sinds begin jaren '90 werd de publieke individuele bedrijfsadviesgeving afgebouwd, dit wordt nu volledig overgelaten aan de privémarkt. Door de steeds complexere regelgeving zijn er tekenen dat de private markt hier onvoldoende in slaagt. Adviesbureaus blijken er nauwelijks nog toe in staat om de individuele bedrijfsadviesgeving op een betaalbare manier te realiseren. De groeiende complexiteit zorgt er ook voor dat consultants in toenemende mate verlamd worden door de vrees dat advisering tot aansprakelijkheid kan leiden. Omdat het onmogelijk is de hoge advieskosten te kunnen of willen betalen, grijpen landbouwers vaak naar 'gratis' advies gekoppeld aan commerciële verkoop (waar mogelijk aandachtspunten zijn rond kwaliteit en neutraliteit).

Hoe kunnen we dit omdraaien? Een terugkeer naar meer bedrijfsadvies van overheidswege is geen optie, maar het private advieslandschap versterken kan wel. Via het Agricultural Knowledge and Information System (AKIS) zal meer ingezet worden op kwaliteitsvol advies. Vanuit de overheid willen we erop toezien

dat de adviseurs die advies geven in het kader van AKIS, zelf voldoen aan een hoge standaard. Er zal moeten bestudeerd worden hoe we het advieslandschap verder kunnen versterken door samenwerking, opleiding en indien mogelijk collectieve uitvoeringskracht.

Veel meer dan het creëren van robuustheid en aanpassingsvermogen vereist transformatievermogen - naast advies en vorming – dat er meer wordt ingezet op samenwerking. Er moeten immers nieuwe wegen bewandeld worden. Dit kan een individuele landbouwer niet alleen. Als het bijvoorbeeld gaat over nieuwe teelten, moet hiervoor een hele keten opgezet worden. Als er geen capaciteit is voor verwerking, of als er geen vraag is vanuit de consument, heeft het opzetten van nieuwe teelten en landbouwproducten met hogere toegevoegde waarde geen zin. Ook voor deze zaken zal collectieve uitvoeringskracht nodig zijn, maar het vergt meer dan dat. Het vergt innovatieve spelers die kansen zien voor nieuwe producten en productiemethoden en dit bij alle schakels van de keten. Samenwerking met VLAIO kan hier potentieel een vliegwiél voor zijn.

Veerkracht verhogen vereist meer dan alleen gerichte ondersteunende maatregelen. Het is cruciaal dat het Vlaamse beleid duidelijkheid en voorspelbaarheid biedt, zodat de sector zich voorbereidt op de landbouw van de toekomst. Om duidelijkheid te bieden is meer beleidscoherentie (op zijn minst) op Vlaams niveau nodig: meer inzetten op een systemische aanpak met samenwerking en visievorming over de verschillende beleidsinstanties en -niveaus heen rond thema's gelinkt aan het voedselsysteem (bv. circulaire economie, bio-economie, voedsel- en eiwitstrategie). Dit zijn allen voorbeelden die in het verleden reeds geleid hebben tot duidelijke en breed gedragen strategieën. De Vlaamse voedselstrategie zet hierbij een roadmap uit voor de toekomst waarbij een systemische aanpak erop gericht is de 4 strategische doelstellingen te realiseren. Deze zijn:

- gezonde en duurzame voeding voor iedereen
- voedselsystemen binnen ecologische grenzen
- voluit voor een veerkrachtige voedsel­economie
- voedsel verbindt boer en burger

De Vlaams eiwitstrategie op zijn beurt heeft een horizon tot 2030 en streeft naar lokale, duurzame en gezonden eiwitten, van veld tot bord.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- het transformatievermogen van landbouwers te verhogen door innovatie te stimuleren en door te zoeken naar manieren om samenwerkingen binnen de keten te versterken;
- het onafhankelijke advieslandschap voor land- en tuinbouw in Vlaanderen te versterken;
- te werken aan betere beleidscoherentie door in te zetten op samenwerking over verschillende beleidsinstanties en -niveaus heen rond thema's gelinkt aan het voedselsysteem (bv. circulaire economie, bio-economie, voedsel- en eiwitstrategie).

4.3 VRIJWAREN VAN, EN TOEGANG STIMULEREN TOT, GROND VOOR LANDBOUWPRODUCTIE

4.3.1 Waaron kernuitdaging ?

Vlaanderen staat voor een reeks complexe uitdagingen die de duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het agrarisch gebied beïnvloeden en de toegang tot grond voor landbouwers bemoeilijken. Deze uitdagingen vereisen een integrale aanpak en coherente visie op lange termijn met een evenwicht tussen economische groei, milieuverantwoordelijkheid, sociale rechtvaardigheid en toekomstzekerheid.

Drie uitdagingen zijn hiervoor prioritair:

1. Planologische discrepantie

De huidige situatie vertoont een discrepantie tussen de drie pijlers van het omgevingsinstrumentarium: ruimtelijke planning, vergunningen en handhaving. Doordat deze onvoldoende op elkaar afgestemd zijn ontstaat er een ineffectieve, niet-duurzame ruimtelijke ordening die resulteert in toenemende conflicterende belangen in het agrarisch gebied. Het is cruciaal om deze discrepantie aan te pakken en een geïntegreerde aanpak te bevorderen die rekening houdt met alle betrokken partijen en ijvert voor een convergentie van de drie pijlers van het omgevingsinstrumentarium binnen het agrarisch gebied.

2. Toekomstgericht agrarisch-ruimtelijk beleid

Binnen de huidige beleidscontext wordt het generieke omgevings- en natuurbeleid toegepast op het agrarisch gebied. De huidige beleidscontext gedooft een latente voortdurende zonevreemde versnippering in het agrarisch gebied. Deze versnippering ondermijnt niet alleen de ruimtelijke structuur, maar kan ook invloed hebben op het landschap, de biodiversiteit en de landbouwactiviteiten zelf. Binnen de Vlaamse ruimtelijke ordening is gebiedsgericht maatwerk aan de orde om versnippering tegen te gaan en landbouwgronden te beschermen. Er is nood aan een toekomstgericht en actief agrarisch-ruimtelijk beleid om bewust om te gaan met de Vlaamse agrarische structuur en de infrastructuren die erop voorkomen. Daarbij is het van vitaal belang om de bedrijfslocaties in agrarisch gebied te vrijwaren en verdere versnippering van het agrarisch gebied door niet-agrarische activiteiten tegen te gaan of terug te dringen. Dergelijk beleid creëert een context waarin de transitie van het landbouwsysteem mogelijk gemaakt wordt.

3. Verzoenen van maatschappelijke uitdagingen met productief landbouwgebruik

Ten slotte vereist de duurzame ontwikkeling van het agrarisch gebied het verzoenen van maatschappelijke en multifunctionele uitdagingen met productief landbouwgebruik. Dit impliceert ook het erkennen van de nuttige rol van veeteelt binnen de open ruimte. De instandhouding van blijvende graslanden kan enkel in combinatie met veeteelt economisch rendabel zijn en zo ook een schakel vormen in een circulaire (bio)economie.

Door deze kernuitdagingen aan te pakken met een integrale en coherente aanpak, kunnen we streven naar een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het Vlaams agrarisch gebied, waarbij de belangen van alle betrokken partijen worden gerespecteerd en de natuurlijke hulpbronnen worden beschermd voor toekomstige generaties.

4.3.2 Doelstellingen

4.3.2.1 Transparantie brengen in het grondgebruik

Vandaag worden de functionele veranderingen van landbouwgrond en -gebouwen niet of onvoldoende in kaart gebracht. Ruimtelijke, economische en technische databanken zijn niet gekoppeld of zijn niet toegankelijk voor gebruik bij ruimtelijke analyses. Een eerste voorwaarde om tot een doelgericht en onderbouwd beleid te komen, is het genereren en delen van meer nauwkeurige en toegankelijke data over zonevreemd gebruik van het landbouwgebied. Een goed inzicht in die data is een noodzakelijke voorwaarde om een langetermijnvisie op het platteland te ontwikkelen en een duidelijk kader op te stellen. Zo zou het nuttig zijn om de gegevens over de ruimtelijke bestemmingscategorïen te koppelen aan de data over het effectieve functiegebruik van bepaalde gronden.

4.3.2.2 Stabiele oppervlakte in landbouwgebruik

Als doelstelling wordt minstens het behoud van de huidige oppervlakte beroepslandbouwgebruik vooropgesteld. In het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (met name de strategische doelstelling 5 met betrekking tot de robuuste open ruimte) wordt gesteld dat het aandeel landbouwgebied dat niet door de professionele landbouw wordt gebruikt in 2050, is afgenomen ten opzichte van 2015. Als doelstelling wordt eveneens 750.000 ha agrarische ruimtelijke bestemming (zie RSV) vooropgesteld, wat een bruto-oppervlakte is.

Omdat grond een speculatieve waarde heeft en schaars is, zorgt dit voor een prijsstijging, aangezien het als investeringsgoed of strategische grondreserve (i.f.v. o.a. bos- en natuurcompensaties vanuit industrie/haven en projectontwikkelaars) beschouwd wordt en dus vlot verhandeld moet kunnen worden. Deze prijsdynamiek onder controle krijgen door afracend beleid te voeren, is bijgevolg ook een doelstelling.

//

4.3.3 Hoe kan de kernuitdaging worden aangepakt ?

4.3.3.1 Bestaande instrumenten optimaliseren

4.3.3.1.1 Regelgeving ruimtelijke ordening en stedenbouwkundige vergunningen

- **Stedenbouwkundige voorschriften van agrarisch gebied stroomlijnen**

Bestemmingsplannen (*ruimtelijke uitvoeringsplannen, plannen van aanleg*) zorgen voor een verfijning op perceelniveau. Ze geven aan welke stedenbouwkundige voorschriften van kracht zijn op bepaalde percelen of gebieden en ze worden gebruikt als verordenend kader bij het behandelen van omgevingsvergunningen. Bestemmingsplannen kennen ruimtelijke bestemmingen toe aan percelen en gebieden (bv. woongebied, bosgebied, agrarisch gebied, ...).

De stedenbouwkundige voorschriften voor het agrarisch gebied, zoals vastgelegd in het KB betreffende de inrichting en de toepassing van de gewestplannen en de typevoorschriften voor gewestelijke RUPs, bieden onvoldoende fijnmazigheid om de problemen rond toegang tot grond en de dynamiek van niet-agrarische activiteiten van de open ruimte het hoofd te bieden. In het KB worden de mogelijkheden in agrarische gebieden als volgt beschreven: *‘De agrarische gebieden zijn bestemd voor de landbouw in de ruime zin. Behoudens bijzondere bepalingen mogen de agrarische gebieden enkel bevatten de voor het bedrijf noodzakelijke gebouwen, de woning van de exploitanten, benevens verblijfsgelegenheid voor zover deze een integrerend deel van een leefbaar bedrijf uitmaakt, en eveneens para-agrarische bedrijven.’* In de typevoorschriften van het agrarisch gebied stellen we vast dat agrarisch gebied bestemd is voor *“landbouw in de ruime zin van het woord, namelijk het beroepsmatig kweken van planten of dieren voor de markt en niet voor recreatie”*.

Door het ontbreken van verklarende begrippen of een duidelijk afwegingskader bij deze besluiten, worden nu activiteiten en handelingen vergund die in essentie meer aanleunen bij residentieel gebruik dan bij beroepslandbouw. Denk maar aan hobbylandbouw, paardenhouderij, kwekerijen van gezelschapsdieren,...

- **Afwijkingsmogelijkheden inperken**

De Vlaamse Codex voor Ruimtelijke Ordening voorziet heel wat mogelijke afwijkingen van de bestemmingsvoorschriften die in meer of mindere mate bijdragen tot de aansnijding en versnippering van het agrarisch gebied. Het instrument vraagt dus een grondige aanpassing zodat de ontwikkelingsmogelijkheden van zonevreemde functies in agrarisch gebied drastisch worden teruggeschroefd.

VCRO art 4.4.6 maakt uitbreidingen van - en zelfs in de omgeving van - een beschermd monument, een beschermd stads- of dorpsgezicht, cultuurhistorisch landschap of archeologische site, mogelijk. Het kan dan gaan om ontsluitingen, parkings, verhardingen, reliëfwijzigingen, ondergrondse constructies, technische constructies of onthaalinfrastructuur met een maximale vloeroppervlakte van 100 vierkante meter. Dit artikel en de toepassing ervan is aan herevaluatie toe.

VCRO art 4.4.8/2 voorziet de vergunbaarheid van stallingen voor weidedieren die geen betrekking hebben op een landbouwbedrijf. Het artikel mist heel wat nuanceringen en voorwaarden, waardoor een verdere aansnijding, residentialisering en verrommeling van het agrarisch gebied wordt bevorderd.

VCRO art. 4.4.9 zorgt ervoor dat in het agrarisch gebied een vergunning kan verleend worden voor windturbines, windparken alsook andere installaties voor de energieproductie of energierecuperatie op voorwaarde dat de effecten ervan op de uitbatingsmogelijkheden in een lokalisatienota worden beschreven. De toenemende druk vanuit de energiesector om het landbouwgebied te gebruiken voor de inplanting van zonnepanelen en batterijparken zou ervoor kunnen zorgen dat een aanzienlijk aantal hectare landbouwgrond in snelvaart wordt opgeslokt door energievoorzieningen. De afwijkingmogelijkheid zorgt er vanuit een economische logica voor dat de meer wenselijke alternatieven voor duurzame energieproductie (op de bestaande verhardingsoppervlakte) niet verder worden geëxploreerd.

VCRO art 4.4.10 – 4.4.22 beschrijven de basisrechten voor zonevreemde constructies. Zowel voor zonevreemde woningen als voor zonevreemde constructies zijn uitbreidingen mogelijk ten opzichte van de bestaande vergunde situatie. Waar zonevreemde woningen kunnen uitbreiden tot een maximaal bouwvolume van 1000m³, kunnen zonevreemde constructies (niet woningbouw) quasi onbeperkt uitbreiden met niet-overdekt volume (lees: verharding). Afdekking, verharding en oneigenlijk zonevreemd gebruik van het agrarisch gebied zijn op die manier niet meer te vermijden.

VCRO art 4.4.23 maakt zonevreemde functiewijzigingen van voormalige landbouwbedrijfszetels mogelijk. Het behoeft geen betoog dat zonevreemde functiewijzigingen zorgen voor een verdere versnippering en inname van landbouwgebied. Ze hebben bovendien een sterk prijsopdrijvend effect op de gronden in de omgeving én op de landbouwzetels zelf, waardoor het voor landbouwers vanuit een economisch perspectief onhaalbaar wordt om dergelijke sites over te nemen. Zonevreemd gebruik bemoeilijkt ook de vergunningsaanvraag van naburige landbouwbedrijven.

Het vrijstellingsbesluit ontheft talrijke handelingen, volume-uitbreidingen en verhardingen van de vergunningsplicht in agrarisch gebied en werkt zo vertuining in de hand. Vele van de vergunningsplicht vrijgestelde handelingen gaan immers hand in hand met het inrichten van een tuinzone, denk maar aan afsluitingen, carports, het aanleggen van een terras en zwembad,...

4.3.3.1.2 Pachtdecreet

Het Vlaams Pachtdecreet van 13 oktober 2023 creëerde een Vlaams Pachtobservatorium dat een belangrijke rol kan spelen binnen het beleid inzake pacht en bij uitbreiding inzake het grondenbeleid. Het observatorium moet zorgen voor een opvolging van de evolutie van de grondprijzen en een evaluatie van de regelgeving.

Dit observatorium bestaat minstens uit de leden van de pachtprijzencommissie en is dus samengesteld met leden voorgedragen door resp. Boerenbond – Algemeen Boerensyndicaat (ABS) langs pachterszijde en Landelijk Vlaanderen - het Belgische Notariaat langs eigenaarszijde. Aangezien het gros van het landbouwareaal gepacht wordt, zal de grondenproblematiek en het Vlaams grondenbeleid door dit nieuwe orgaan zeker worden opgevolgd en geëvalueerd, wat naar verwachting zal resulteren in aanbevelingen tot verbeteringen. Deze bottom-up initiatieven zullen kunnen bijdragen aan een door alle spelers gedragen beter Vlaams grondenbeleid.

4.3.3.2.2 Zonevreemd landbouwgrondgebruik ontmoedigen en inperken

Zonevreemd landgebruik in het agrarisch gebied, zoals vertuining, hobbydieren en verpaarding, resulteert in aantal ongewenste effecten:

- verlies van vruchtbare landbouwgrond met als gevolg een afname van de beschikbare grond voor voedselproductie.
- fragmentatie van agrarisch landschap. De ruimte-inname door niet-agrarische functies, fragmenteert de agrarische structuur. Dit leidt tot verstoring van habitats, versnippering van landbouwgronden en verstoring van agrarische activiteiten.
- verstoring van agrarische activiteiten. Vertuining en verpaarding kunnen agrarische activiteiten in de omgeving hinderen, zoals verhoogd verkeer en conflicten tussen landbouwers en niet-agrarische gebruikers van het land.

Daarom is het belangrijk om beleid te ontwikkelen en maatregelen te nemen om dit soort zonevreemd landgebruik te voorkomen.

Hiertoe worden twee complementaire nieuwe invalshoeken naar voor geschoven:

- Streven naar een instrument om op lokaal niveau, in samenwerking met het Agentschap Landbouw en Zeevisserij en de lokale overheden, te bekijken of en waar zonevreemde grondgebruikswijzigingen tolereerbaar kunnen zijn;
- het fiscaal ontmoedigen van oneigenlijk gebruik van landbouwgronden.

- **Zijn zonevreemde grondgebruikswijzigingen wenselijk?**

Lokale overheden bekijken samen met het Agentschap Landbouw en Zeevisserij waar zonevreemde grondgebruikswijzigingen tolereerbaar kunnen zijn. Het agentschap zal de ontwikkeling van een instrument om hier sturing aan te geven verkennen in de komende regeerperiode. Dit instrument zal dan kunnen bijdragen tot het vrijwaren van de belangrijkste clusters die via de gebiedsdifferentiatie aangeduid worden om zo landbouwgronden voor te behouden voor landbouwdoeleinden. Bijgevolg kan er ook gestuurd worden om ongewenste conversie naar niet-agrarisch en zonevreemd gebruik te voorkomen.

Het hoofddoel blijft steeds ruimte voor landbouw te vrijwaren en de druk vanuit zonevreemd gebruik te doen afnemen. Gerichte handhaving van het grondgebruik zal bijdragen aan een landbouwruimte die minder onder druk staat.

- **Fiscale heffing op oneigenlijk gebruik van landbouwgronden**

Het zou wenselijk en zelfs legitiem zijn om eigenaren van planologisch bestemde landbouwgronden, die hun gronden niet (laten) inzetten voor professionele landbouwdoeleinden, een fiscale heffing op te leggen. Op die manier kan dit middelen opleveren om een sloopfonds (zie verder) te spijzen en/of te herinvesteren in duurzame landbouwonwikkeling van actieve landbouwers. Bovendien draait dit een negatieve spiraal om, waarbij ook de toegang tot grond voor landbouwers gefaciliteerd wordt. Deze redenering kan doorgetrokken worden naar agrarische panden in agrarisch gebied, waarop een fiscale heffing bij een niet-landbouwgebruik een financiële stimulans kan geven aan eigenaren om hun pand te slopen i.p.v. het in te zetten voor zonevreemde doeleinden en jarenlange leegstand (uiteraard hangt dit samen met een strengere zonevreemde functiewijzigingen procedure, waarbij de toelating van functiewijzigingen geen vanzelfsprekendheid is).

4.3.3.2.3 Verhardingsruil, sloop en ontwikkelingsrechten in agrarisch gebied

Wanneer een landbouwer zijn bedrijfsactiviteiten wil opstarten of herlokalisieren, is het doorgaans kostenefficiënter om *greenfield* aan te snijden dan een leegstaande landbouwsite te herontwikkelen. Dat economisch gegeven leidt tot extra verharding van open ruimte en leegstand van bestaande agrarische infrastructuur. De doelstelling om vrijgekomen landbouwsites te hergebruiken voor landbouw en aantrekkelijk te maken, gaat op die manier hand in hand met de doelstelling om Vlaanderen te ontharden. De ontharding van het agrarisch gebied zal de zonevreemde versnipperingsgraad actief terugdringen, wat de druk op de gronden en de prijszetting lokaal doet afnemen. Maar ook de actieve landbouwbedrijven in de omgeving profiteren van een dergelijke ontharding en krijgen zo wat meer ademruimte voor hun bedrijfsvoering. Het ontharden in agrarisch gebied biedt een meerwaarde die niet alleen op een directe manier ruimte maakt voor voedselproductie, maar ook onrechtstreeks door de realisatie van andere maatschappelijke doelstellingen (landschap, water, bodem, klimaat) of de gunstige effecten op de kwaliteit van de omringende landbouwgrond bijvoorbeeld.

Een groot deel van verharding in agrarisch gebied heeft een andere oorsprong en functie dan landbouw. Uiteraard is ook een aanzienlijk deel van deze verharde oppervlakte bedoeld voor het algemeen belang (wegen, fietspaden, leidinginfrastructuur, energievoorzieningen enz.).

De doelstellingen uit het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen die de Vlaamse Regering bekrachtigde in 2018, beschrijven de ambitie om tegen 2050 de verhardingsgraad (uit referentiejaar 2015) met 20% terug te dringen in de open ruimte. De vrijgekomen en vrijkomende hoeses hebben een onmiskenbaar potentieel om substantieel bij te dragen aan de onthardingsdoelstelling tegen 2050.

- **Verhardingsruil**

Sloop zal zonder enige twijfel een grote bijdrage leveren aan de maatschappelijke ruimtelijke uitdagingen van vandaag. Alleen stellen we vast dat de stimulansen ontbreken om sloop effectief tot realisatie te brengen. Er is nood aan overheidsbeleid onder de vorm van een sloopfonds, al zullen de financiële middelen in een dergelijk fonds allicht niet volstaan om de nog steeds groeiende opgave in de open ruimte aan te kunnen. Vanuit het 'voor wat, hoort wat'-principe wordt bijkomend een mechanisme rond verhardingsruil uitgewerkt dat samenloopt met een gebiedsgerichte benadering. Het uitgangspunt hierbij is dat het volledige bouwvolume van vrijgekomen hoeses in de voor landbouw strategische gebieden wordt gesaneerd, in ruil voor ontwikkelingsrechten in bijvoorbeeld te verdichten zones in de woonkernen

//

voedselproducenten biedt door o.a. kansrijke verdienmodellen. Het doel moet zijn om hiermee een rechtszeker kader te bieden aan de landbouwer waarbij hij keuzemogelijkheden en keuzevrijheid heeft in de manier waarop hij klimaatslim werkt.

Naast voldoende voedsel krijgen ook andere doelstellingen aandacht, zowel natuur-, milieukundig als ruimtelijk. Op een landbouwbedrijf komen de verschillende beleidsdoelstellingen immers samen en loeren talrijke trade offs tussen de doelen om de hoek. Een landbouwbedrijf is enkel toekomstbestendig als er een antwoord is op ecologische, sociale én economische uitdagingen.

De Europese visie en het langetermijnbeleid voor klimaatslimme landbouw moeten duidelijk worden uitgedragen naar landbouwers zodat ze er in hun bedrijfsvoering rekening mee kunnen houden. Dit moet niet enkel als theoretisch concept, maar ook zichtbaar als goede praktijkvoorbeelden voor de landbouwers. We starten hiermee op de proefbedrijven van onderzoeksinstellingen (ILVO en praktijkcentra). Deze moeten voldoen aan de toekomstvisie, bijvoorbeeld door energie hernieuwbaar te produceren. Ook initiatieven op landbouwbedrijven die hier al mee aan de slag gaan, kunnen als voorbeeld naar voor geschoven worden. Het gebruik van concrete tools zoals de lang verwachte fokwaarde voor methaanuitstoot bij melkvee rassen kan gestimuleerd en ondersteund worden.

Dit betekent ook dat we moeten inzetten op het begeleiden van landbouwers om de toekomstvisie naar een klimaatslimme landbouw te realiseren. Hiervoor zetten we de adviestool KLIMREK in. Deze tool maakt een scan van het bedrijf en stelt oplossingen voor om het bedrijf klimaatslim te maken. Hierbij hoort begeleiding en advisering. De tool is al operationeel voor een aantal sectoren, zoals melkvee, en wordt idealiter operationeel voor alle sectoren, uitgebreid met andere doelstellingen (niet enkel focus op mitigatie) en verrijkt met data-uitwisseling om de tool eenvoudiger te maken. Op het einde van de legislatuur moet elke landbouwer een scan kunnen nemen die rekening houdt met alle milieudoelstellingen en aangeeft op welke instrumenten de landbouwer kan inzetten voor een klimaatslimme bedrijfsvoering.

Communicatie, advisering en begeleiding is waardevol, maar niet voldoende om tot klimaatslimme landbouw te komen. We zetten dus ook andere instrumenten in: zowel stimulerend beleid met steunmaatregelen voor praktijken (vb. coregelingen) als voor investeringen (vb. VLIF en NPI). We ondersteunen dit niet enkel op bedrijfsniveau, maar zorgen ook voor de uitrol van maatregelen op landschappelijk niveau.

Een optie om in te zetten op klimaatmitigatie zijn bijvoorbeeld pocketvergisters, welke momenteel moeilijk vergund geraken in Vlaanderen niettegenstaande de positieve milieu-impact op vlak van methaan en groene energie en het eerder neutraal tot positief karakter van de technologie op de nutriëntenkringloop op het landbouwbedrijf. Hierdoor wordt de realisatie van de klimaatdoelstellingen vertraagd of verhinderd. Ook voor andere maatregelen worden knelpunten weggewerkt (vb. wateropslag op landbouwbedrijven, productie hernieuwbare energie, ...).

Het actieprogramma klimaatadaptatie landbouw 2030 wordt verder uitgevoerd, net als de visienota glastuinbouw. Hiervoor wordt samengewerkt met andere entiteiten zodat het beleidsinstrumentarium zo breed mogelijk kan worden gemaakt, waarbij de diversiteit aan instrumenten zorgt voor het gepaste antwoord op de diversiteit aan uitdagingen.

Met carbon farming kunnen we onvermijdbare emissies compenseren door koolstof uit de atmosfeer vast te leggen in de bodem en in houtige biomassa. Naast positieve gevolgen voor het klimaat en de

Er kunnen naar voorbeeld van de industrie en andere landen (cfr. Nederland) ook nieuwe instrumenten (vb. contract for difference, exploitatiesteun in €/bespaarde ton CO₂-eq., ...) uitgewerkt/aangepast en ter beschikking gesteld worden van bepaalde types van glastuinbouwbedrijven (EBO, versterkte energiewetgeving, ...-conform) of melkveebedrijven (klimaatscan, fokwaarden, ...).

Met het oog op de ontwikkeling en uitrol van nieuwe technologie (stallen, bemesting, mestopslag, ...) in de sector wordt er ingezet op geïntegreerd onderzoek rond broeikasgasemissies en stikstof in functie van beschikbare klimaatfondsmiddelen.

De klimaatverandering laat zich steeds duidelijker voelen in de landbouwsector. We moeten bijgevolg de landbouwsector ondersteunen om hun bedrijf weerbaar te maken tegen deze veranderingen. Dit doen we door het actieprogramma klimaatadaptatie in de landbouw 2030 uit te voeren en de nodige middelen vrij te maken om de acties ten gronde te realiseren. Om klimaatadaptatie op het terrein mogelijk te maken, blijkt het noodzakelijk om landbouwers te sensibiliseren, zodat ze inzicht verwerven in mogelijke acties. Een structureel expertisenetwerk rond klimaatadaptatie lijkt dan ook primordiaal om hiertoe bij dragen. Het tonen van goede praktijkvoorbeelden van inspirerende landbouwers kan in dit expertisenetwerk een belangrijke rol spelen om de effectiviteit en haalbaarheid van maatregelen aan te tonen.

De keten wordt mee betrokken in de transitie naar een klimaatslimme landbouw. Ook consumenten moeten bewust zijn van deze transitie en kunnen hun koopgedrag hieraan aanpassen. Het EU-geharmoniseerd beprijzen van de klimaatimpact van consumptiegoederen kan daarbij worden onderzocht. Het voordeel van het beprijzen aan vraagzijde is dat er geen onderscheid is tussen lokaal en extern geproduceerd, wat bij het beprijzen aan de lokale aanbodzijde wel het geval is.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- Het concept klimaatslimme landbouw, waarin zowel aandacht is voor de stijgende vraag naar voeding als voor aangepaste productiemethoden, voorop te stellen, toe te passen en communicatief uit te dragen;
- De reeds bestaande klimaatscan voor de melkveehouderij uit te breiden naar zoveel mogelijk subsectoren in de landbouw;
- Vertrekkende vanuit de beleidsdoelstellingen, in te zetten op gebruiksvriendelijke tools die de landbouwers informeren over de milieudata van het eigen bedrijf en landbouwers te stimuleren om deze data te gebruiken bij hun bedrijfsvoering;
- De adoptie van “carbon farming” en hieraan gekoppelde verdienmodellen te faciliteren door op Vlaams niveau een (kleine) “carbon farming unit” te creëren met ondersteuning van verschillende Vlaamse entiteiten;
- Er op het EU-niveau voor te pleiten om de transitiekost voor klimaatslimme landbouw niet enkel op de voedselaanbodzijde van de markt af te wentelen maar ook de vraagzijde te responsabiliseren (bv. via beprijzing van consumptiekeuzes).

- SD2: Voedselomgevingen creëren waarin gezonde en duurzame keuzes de gemakkelijkste keuzes zijn
 - o Werkpad 2: We scherpen de regelgeving aan en maken publiek-private afspraken op vlak van marketing, informatie en aanbod om gezamenlijk een gezondere en duurzamere voedselomgeving te realiseren.
 - o Werkpad 5: We streven ernaar dat gezonde en duurzame voedingspatronen de norm worden in publieke gebouwen, scholen en overheidsinstellingen.
 - o Werkpad 6: We onderzoeken effectieve labels en zetten ze doelgericht in om consumenten te helpen gezonde en duurzame keuzes te maken.
- SD10: Samenwerking en vertrouwen in de keten versterken
 - o Werkpad 4: We promoten en ondersteunen korte en lokale ketens.

Om de strategie tot uitvoering te brengen, wordt er met verschillende stakeholders samengewerkt rond een aantal hefboomacties of deals. Bij twee van die deals wordt er reeds gewerkt rond deze kernuitdaging om meer lokaal voedsel te consumeren:

- Deal 4: Naar gezonde en duurzame voedselomgevingen in de Vlaamse publieke ruimte
Binnen deze deal bekijken de partners hoe de voedselomgeving eruit ziet en waarom dat zo is, welke keuzes de burger maakt en waarom en welke rol lokale besturen en retailers kunnen spelen. Dit kan ook inzichten verschaffen in de consumptie van lokale producten.
- Deal 5: Gezonde, duurzame en betaalbare voedingspatronen aanmoedigen via diverse catering-settings
Binnen deze deal triggeren we via diverse catering-settings die leveren aan openbare instellingen en aan de private markt om gezonder en duurzamer te eten. Hierbij houden we rekening met een haalbare prijszetting van de gebruikte recepten, maar ook met het gebruik van lokale en seizoensgebonden producten.

Een van de 'voedselwerven' uit de Vlaamse voedselstrategie is het [Strategisch Plan Bio 2023-2027](#) want de Vlaamse bioproducten zijn bij uitstek mooie voorbeelden van gezonde, kwaliteitsvolle, duurzame, lokale landbouwproducten. In dit plan zijn specifieke ambitieuze Vlaamse doelstellingen voor de biologische productie opgenomen zijn samen met de stakeholders acties afgesproken die hefboomen moeten zijn om binnen Vlaanderen te groeien naar 5% bioareaal, 5% biolandbouwbedrijven, 5% omzetwaarde in dierlijke productie uit bio, 5% bioconsumptie en 5% bio in overheids catering.

4.5.2 Doelstellingen

In de regeerperiode 2024-2029 wordt de lokale reflex op vlak van voedingsconsumptie vergroot, resulterend in hogere marktaandelen op niveau van zowel B2B- als B2C-transacties.

4.5.3 Hoe kan de kernuitdaging worden aangepakt ?

4.5.3.1 Meer lokale producten in horeca, particuliere en publieke aankopen

Onze ambitie is dat het **aandeel lokale producten toeneemt**, zowel in de aankopen door de eindconsument, de retail, de horeca als in de bevoorrading van de Vlaamse agrovoedingsindustrie.

Met lokale producten bedoelen we zowel de in Vlaanderen geteelde en gekweekte producten van land- en tuinbouw en veeteelt als de in Vlaanderen tot voedsel of andere producten verwerkte land- en tuinbouwproducten.

Door samen te werken met de retail, kunnen we meer lokale producten op een betere plaats in het winkelschap krijgen (nudging). We verbeteren de beschikbaarheid van lokale producten voor horeca, retail en agrovoeding (matchmaking, advies, samenwerking, logistieke platformen). We promoten de consumptie van lokaal voedsel, zoals het 'Lekker van bij ons'-initiatief en het Charter lokale voeding van VLAM al beoogt.

We bespreken met de stakeholders van de Vlaams voedselstrategie om zich te engageren voor een **nieuwe deal** die focust op lokale producten. In deze deal spreken we per doelgroep (eindconsument, de retail, de private horeca, de publieke catering, de agrovoedingsindustrie) met welk percentage het aandeel lokale voeding toeneemt, welke initiatieven hiervoor nuttig zijn en wie hiervoor acties onderneemt. We maken afspraken met alle partners over de definitie en meting van indicatoren om het aandeel lokale producten in elke schakel te kunnen monitoren.

Als **overheid** kunnen we het goede voorbeeld tonen en land- en tuinbouwproducten **bij voorkeur rechtstreeks bij de lokale producent aankopen**. Overheidsinstellingen in de brede zin, Vlaamse en lokale overheden maar ook scholen, zorgsector, We nemen dit mee in het aankoopbeleid en het aanbod. Hiervoor werken we reeds samen met andere Vlaamse instanties zoals het Agentschap Facilitair bedrijf in de voedseldeal *Gezonde, duurzame en betaalbare voedingspatronen aanmoedigen*. We vragen het Facilitair bedrijf om bij te houden wat het aandeel aan lokale voeding is op de totale aankoop van voeding door de Vlaamse overheid en om hierover te communiceren in de restaurants. Op deze manier helpen we de bewustwording bij de 26.000 personeelsleden van de Vlaamse overheid.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij stelt voor om in de regeerperiode 2024-2029:

- een voedseldeal met de keten te sluiten om de focus op lokale producten te verhogen;
- als Vlaamse overheid een voorbeeldrol te vervullen op vlak van aankoop van lokale producten en bioproducten;
- de afspraken in het Strategisch Plan Bio 2023-2027 verder uit te voeren, te evalueren en bij te sturen waar nodig.

